

Kriminalistični vidiki trgovine z ljudmi v Sloveniji: sistematični pregled empiričnih raziskav¹

Monika Klun¹, Danijela Frangež²

Trgovina z ljudmi vključuje novačenje, prevoz in premestitev oseb ter dajanje zatočišča osebam ali sprejemanje oseb z namenom izkoriščanja. V prispevku predstavljamo ugotovitve sistematičnega pregleda empiričnih raziskav o trgovini z ljudmi v Sloveniji. Analizirali smo osemnajst raziskav, ki so bile večinoma kvalitativne in z namenskimi vzorčenjem. V raziskavah je bila najpogosteje obravnavana prostitucija, pri kateri storilci izkoriščanje zakrivajo z zakonitimi dejavnostmi. Žrtve prisilnega dela in delovnega izkoriščanja so predvsem tuji delavci, ki so v Slovenijo novačeni z goljufijo, prevaro ter lažnimi obljubami o delovnih pogojih in plačilu. Žrtvam prisilnega beračenja storilci grozijo in zoper njih uporabljajo fizično silo. Prisilno izvrševanje kaznivih dejanj je bilo pri polnoletnih žrtvah zaznано pri delovnem izkoriščanju in prostituciji, pri otrocih pa pri premoženjskih deliktih in tihotapljenju ljudi. V primerih spolnega izkoriščanja so otroci novačeni prek spleta in tako imenovani loverboyev. Prisilne poroke otrok so značilne predvsem za romsko skupnost. Pri nezakonitih posvojitvah otrok je največje tveganje za trgovino z otroki pri mednarodnih posvojitvah, primeri trgovine s človeškimi organi, tkivi in krvjo pa v Sloveniji še niso bili zaznani. Prijave so v primerih trgovine z ljudmi redke, ker žrtve zaradi strahu pred storilci ali deportacijo iz države ne prepoznajo ali ne želijo prepoznati svoje viktimizacije in ker morebitne priče želijo ostati anonimne. Pri preiskovanju se poleg klasičnih preiskovalnih ukrepov uporabljajo prikriti, pri omejevanju pa je pomembno ozaveščanje mladih ter strokovne in splošne javnosti.

Ključne besede: trgovina z ljudmi, oblike, žrtve, storilci, kriminalistika

UDK: 343.43

1 Uvod

Trgovina z ljudmi je kriminaliteta globalnih razsežnosti, ki zaradi dobička zlorablja ljudi, njihov ranljivi položaj ali željo po boljšem življenju. Storilci žrtve zavajajo z lažnimi obljubami in jih z nasiljem ali prevaro prisiljujejo v različne oblike izkoriščanja (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), n. d.). Trgovina z ljudmi je opredeljena kot novačenje, prevoz, premestitev oseb, dajanje zatočišča osebam ali sprejemanje oseb z namenom njihovega izkoriščanja, pri čemer se uporabljajo različne oblike prisile, grožnje, ugrabitev, goljufija in prevara, zloraba pooblastil ali ranljivosti, dajanje ali prejemanje plačil ali koristi z namenom pridobitve soglasja osebe, ki ima nadzor nad drugo osebo, pri čemer se soglasje

ne upošteva, če je pridobljeno s pritiski ali drugimi sredstvi prisiljevanja (»Zakon o ratifikaciji Protokola za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu (MPTLMOK)«, 2004). »Direktiva 2011/36/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. aprila 2011 o preprečevanju trgovine z ljudmi in boju proti njej ter zaščiti njenih žrtev in o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2002/629/PNZ (Direktiva 2011/36/EU)« (2011) med ravnanja uvršča še izmenjavo ali prenos nadzora nad osebo, ki je žrtev trgovine z ljudmi. Trgovina z ljudmi ni omejena na spol, raso, barvo, jezik, veroizpoved, družbeno-ekonomski položaj, politično prepričanje, narodnost, rojstvo ali drugo osebno okoliščino (3. člen, »Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi (MKUTL)«, 2009). Vzroki za trgovino z ljudmi so povezani z revščino, brezposelnostjo, socialno izključenostjo, slabimi gospodarskimi in vojnimi razmerami in izvornih državah žrtev, slabšimi možnostmi za izobrazbo ter s korupcijo, diskriminacijo, marginalizacijo in razlikami med spoloma. Žrtev lahko postane vsak, največ pa jih prihaja iz socialno šibkejšega okolja. Izkoriščanju so najbolj izpostavljeni »otroci, mladostniki, ženske, brezposelni, migrantski delavci in begunci« (Ministrstvo za notranje zadeve, 2023b). »Direktiva 2011/36/EU« (2011) v tretji točki člena 2 navaja, da izkorišča-

¹ Prispevek je del raziskave, ki jo na Katedri za kriminalistiko Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru izvajamo v okviru projekta »Erasmus+ KA2 Joint eStories: Journeys from Fear to Fair«, ki ga sofinancira Evropska unija.

² Dr. Monika Klun, asistentka za kriminologijo, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija. ORCID: 0009-0001-9437-9941. E-pošta: monika.klun0@gmail.com

³ Dr. Danijela Frangež, izredna profesorica za kriminologijo, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija. ORCID: 0000-0001-6330-566X. E-pošta: danijela.frangez@um.si

nje v povezavi s trgovino z ljudmi vključuje »najmanj izkoriščanje prostitucije ali drugih oblik spolne zlorabe oseb, prisilno delo ali storitve, vključno s prosjačenjem, suženjstvom ali podobnimi praksami, služabništvom, izkoriščanje kriminalnih dejavnosti ali odstranitve organov«. Podobne oblike navaja Ministrstvo za notranje zadeve, ki med pojavne oblike uvršča prostitucijo in druge oblike spolne zlorabe, prisilno delo in delovno izkoriščanje, služabništvo, prisilno izvrševanje kaznivih dejanj, prisilno beračenje, trgovino s človeškimi organi, tkivi in krvjo ter trgovino z otroki. K slednji poleg že naštetih uvrščamo še izkoriščanje za služenje v vojski ali obovoženih skupinah, prisilne poroke otrok, in nezakonite posvojitve, ki so lahko povezane z ugrabitvijo otroka (Ministrstvo za notranje zadeve, 2023b).

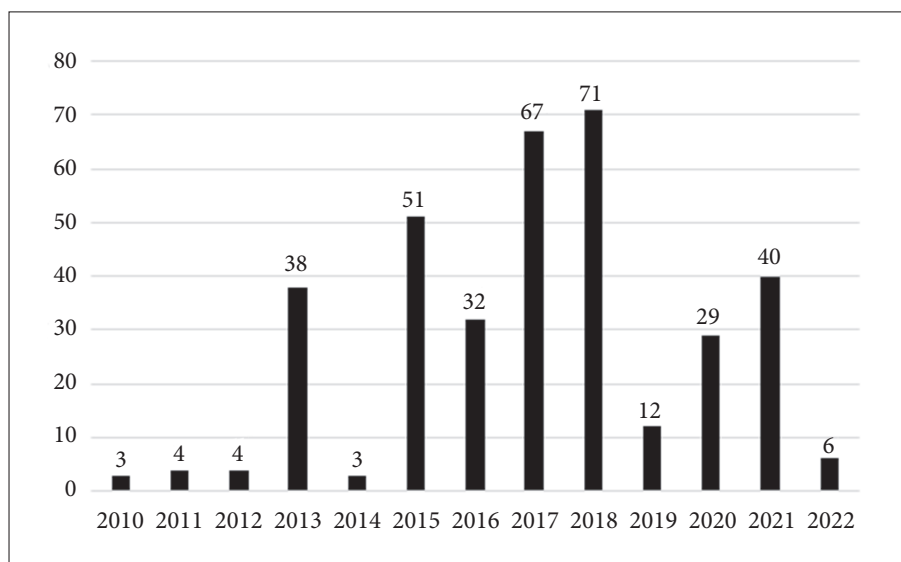
Žrtve so zlorabljene v spolni in zabavišni industriji, gostinstvu, kot delavci v tovarnah, na gradbiščih, v kmetijskem sektorju in z namenom odstranitve organov (UNODC, n. d.). Prisilno delo vključuje primere, v katerih so ljudje prisiljeni delati za malo ali nič plačila, pri čemer so pogosto uporabljene grožnje s kaznovanjem (Defenders Protection Initiative, n. d.). Spolno izkoriščanje pomeni zlorabo ali poskus zlorabe ranljivega položaja osebe, razlike v moči ali zaupanja z namenom pridobitve spolnih storitev in denarnih, družbenih ali političnih koristi z grožnjo, prisilo, izsiljevanjem ali ponujanjem denarja, zaposlitve in blaga (The UN Refugee Agency, n. d.). Prisilno izvrševanje kaznivih dejanj vključuje uporabo prisile, goljufije ali zlorabe z namenom siljenja žrtev k storitvi kaznivih dejanj (Rodríguez-López, 2020). Pri prisilnem beračenju so žrtve izpostavljene prisili, grožnjam, prevari ali izkoriščanju za finančno korist nekoga drugega (International Organisation for Migration (IOM), n. d.). Pri trgovini s človeškimi organi, tkivi in krvjo je treba ločiti med 1) trgovino z organi, tkivi in celicami ter 2) trgovino z ljudmi z namenom odstranitve organov (Caplan idr., 2009). Yousaf in Purkayastha (2015) navajata, da moški prodajajo svoje organe z namenom izhoda iz revščine in da se ta oblika trgovine z ljudmi dogaja skupaj s prisilnim delom in delovnim izkoriščanjem. K slednjemu uvrščamo tudi služabništvo, ki je navidezno običajna praksa pomoči, ki se uporablja kot preteza za izkoriščanje in nadzor druge osebe (End slavery now, n. d.).

Otroke, ki so žrtve trgovine z ljudmi, z namenom spolnega izkoriščanja običajno novačijo moški, ki uporabljajo relacijske (npr. storilec žrtvi »prodaja sanje« o skupnem življenju) in averzivne taktike (npr. izsiljevanje) (Baird in Connolly, 2023). Na področju prisilnega dela in delovnega izkoriščanja otrok so storilci običajno znanci otrok. Žrtve novačijo npr. s spletnimi oglasi za delo, elektronskimi sporočili in telefonskimi klici. Otroci delajo v panogah, kot so kmetijstvo, gostinstvo in hotelirstvo. Storilci običajno nad žrtvami izvajajo psihično, fizično in spolno nasilje ter jih v zlorablajoči položaj novačijo z nu-

denjem zatočišča (Letsie idr., 2021). Pri prisilnem izvrševanju kaznivih dejanj so storilci lahko družinski člani, ki silijo otroke v izvrševanje premoženjskih deliktov in nad njimi izvajajo psihično nasilje (Vidra idr., 2015). Otroke pogosto izkoriščajo za prisilno beračenje, pri čemer so otroci lahko žrtve psihičnega, fizičnega in spolnega nasilja (Delap, 2009). Prisilne poroke otrok so povezane z revščino in ekonomskimi dejavniki (npr. brezposelnostjo). Nekatere družine prisilijo otroke v poroke z namenom, da bi pridobile finančna sredstva. Deklice imajo po poroki majhne zaposlitvene možnosti, saj običajno skrbijo za dom in družino. V zakonu so lahko žrtve psihičnega, fizičnega in spolnega nasilja (Likoti in Sibanyoni, 2020). Nezakonite posvojitve otrok so lahko posledica ugrabitev, prodaje, goljufij pri izjavah o posvojitvi, ponarejanja uradnih dokumentov, prisile in drugih nezakonitih dejavnosti (npr. odsotnost soglasja bioloških staršev) (United Nations, n. d.). Trgovina s človeškimi organi, tkivi in krvjo otrok je povezana s številom pogrešanih otrok in številom otrok, ki so najdeni mrtvi z manjkajočimi organi (Bagheri, 2016).

V Sloveniji je kaznivo dejanje trgovine z ljudmi opredeljeno v 113. členu »Kazenskega zakonika (KZ-1)« (2012), ki v prvem odstavku določa, da ni dovoljeno kupiti, prevzeti, nastaniti, prepeljati, prodati, izročiti druge osebe ali kakor koli razpolagati z njo, jo novačiti, menjavati, prenašati nadzor nad njo ali pri takšnih ravnanjih posredovati. O kaznivem dejanju govorimo »ne glede na morebitno privolitev te osebe«. Kadar je pri storitvi kaznivega dejanja uporabljena sila, grožnja, preslepitev, ugrabitev, zloraba podrejenega ali odvisnega položaja, dajanje ali prejemanje plačila ali koristi z namenom, da se pridobi soglasje osebe, ki nadzoruje drugo osebo, govorimo o kvalificirani obliki kaznivega dejanja, pri kateri je zagrožena višja kazen. Na področju trgovine z ljudmi je Slovenija tranzitna, ciljna (Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2021) in izvorna država (Društvo Ključ – center za boj proti trgovanju z ljudmi, n. d.). Policija je v obdobju 2010–2022 obravnavala 360 kaznivih dejanj trgovine z ljudmi. Največ jih je obravnavala v letu 2018 (71), najmanj pa v letih 2010 (3) in 2014 (3) (Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2012, 2014, 2019, 2023) (graf 1).

Od leta 2010 do leta 2022 je bilo v Sloveniji prepoznanih 434 žrtev trgovine z ljudmi, od tega 89 odstotkov žensk, 10 odstotkov moških in 1 odstotek otrok. 90 odstotkov je bilo žrtev spolnega izkoriščanja in 7 odstotkov prisilnega izvrševanja kaznivih dejanj. 3 odstotki so bili žrtve drugih oblik trgovine z ljudmi (prisilno delo, služabništvo, beračenje in prisilne poroke). Največ žrtev je bilo iz Ukrajine, Romunije, Dominikanske republike, Kitajske, Madžarske in Srbije. Iz Slovenije je bilo 6 odstotkov žrtev. V obdobju 2010–2022 je bilo od 230 osumljenih moških in žensk 47 odstotkov obtoženih in 27 odstotkov obsojenih (Urad vlade RS za komuniciranje, n. d.). Policija trgovino z ljudmi odkriva predvsem s proaktivnim

Graf 1: Število obravnavanih kaznivih dejanj trgovine z ljudmi v Sloveniji v obdobju 2010–2022 (Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2012, 2014, 2019, 2023)

delom, saj žrtve in druge osebe, ki bi lahko kar koli vedele o kaznivem dejanju, redko podajo prijavo (Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2023), kar ugotavljajo tudi Farrell idr. (2019). Neprijavljanje je lahko posledica travmatičnih dogodkov, sramu, strahu pred storilci ali preiskovalci in nezavedanja lastne viktimizacije (Farrell idr., 2019; Pajón in Walsh, 2018). Preiskovalci morajo pri odkrivanju teh primerov zato poleg proaktivnega delovanja (Farrell idr., 2019) sodelovati z drugimi deležniki (npr. nevladne organizacije, centri za socialno delo), saj lahko od njih pridobijo pomembne informacije za preiskavo. Izziv je pridobivanje dokazov, saj ti običajno ne zahtevajo za kazenski pregon. Pomemben vir dokazov so žrtve in prič, pri čemer žrtve običajno ne želijo sodelovati ali povedati podrobnosti, prič pa dostikrat ni (Farrell idr., 2019; Pajón in Walsh, 2018). Če prič so, je pogosto v njihovem interesu, da viktimizacija ostane skrita (Farrell idr., 2014).

Na področju trgovine z ljudmi je od sprejetja Palermskega protokola leta 2000 opaziti naraščanje števila akademskih prispevkov (Russell, 2018). Literatura je običajno teoretične narave (Gozdziak in Graveline, 2015; Okech idr., 2018; Russell, 2018), premalo pa je empiričnih raziskav o obsegu te problematike, značilnostih storilcev in žrtev (še posebej moških in dečkov), individualnih posledicah izkušnje trgovine z ljudmi za žrtve, njihove družine in skupnosti, kjer živijo, ter o učinkovitosti programov in politik za omejevanje te problematike (Clawson idr., 2009; Gozdzia in Bump, 2008; Okech idr., 2018; Russell, 2018). Raziskave o trgovini z ljudmi običajno temeljijo na kvalitativnih metodah (Gozdzia in Graveline,

2015; Okech idr., 2018; Russell, 2018), pri katerih so podatki najpogosteje zbrani z intervjuji s ključnimi deležniki, ki delujejo na področju trgovine z ljudmi (npr. oblikovalci politik, policija, zaposleni na področju zdravstva in socialnega dela, nevladne organizacije) (Gozdzia in Bump, 2008; Russell, 2018). Vzorci so večinoma nereprezentativni, običajno je uporabljeno namensko vzorčenje, vzorčenje po principu snežne kepe ali priložnostno vzorčenje (Gozdzia in Bump, 2008; Gozdzia in Graveline, 2015; Russell, 2018). Cilj kvantitativnih raziskav je pogosto določiti časovne trende na področju trgovine z ljudmi, ugotoviti javno mnenje o trgovini z ljudmi in določiti obseg problematike (Russell, 2018).

Podobno nas zanima za Slovenijo, zato smo naredili sistematični pregled empiričnih raziskav o trgovini z ljudmi. Namen prispevka je preučiti značilnosti empiričnih raziskav o trgovini z ljudmi v Sloveniji, pri čemer se osredotočamo na kriminalistične vidike. V prispevku obravnavamo naslednja raziskovalna vprašanja: (RV1) Kakšne so značilnosti empiričnih raziskav o trgovini z ljudmi v Sloveniji? Zanima nas, katere raziskovalne metode so bile uporabljene za zbiranje podatkov in kakšne so značilnosti vzorca; (RV2) Kakšne so značilnosti trgovine z ljudmi v Sloveniji? Zanima nas, katere oblike trgovine z ljudmi so preučevane v empiričnih raziskavah in kakšne so značilnosti posameznih oblik; in (RV3) Kateri kriminalistični vidiki trgovine z ljudmi v Sloveniji so predstavljeni v analiziranih empiričnih raziskavah? Pri tem smo se oprli na najnovejšo opredelitev kriminalistike, ki poleg odkrivanja, preiskovanja in dokazovanja na področje kriminalisti-

ke uvršča še omejevanje kaznivih dejanj (Frangež in Lindav, 2019). Zbirali smo podatke o prijavi, načinu novačenja, preiskovalnih dejanjih, pričah, vrstah dokazov, omejevanju in preprečevanju trgovine z ljudmi v Sloveniji. Dodatno nas je zanimalo, ali raziskave vsebujejo ugotovitve s področja kriminalistične taktike (motiv, indici, tipologija storilcev, *modus operandi*, zbiranje obvestil, ogled kraja dejanja, hišna ali osebna preiskava), kriminalistične tehnike (iskanje, zavarovanje in vrednotenje sledi), kriminalistične metodike (značilnosti in posebnosti preiskovanja) (Maver idr., 2004), in kriminalistične strategije, ki se ukvarja z vprašanjem, kako izboljšati učinkovitost preiskovanja, nadzorovanja in omejevanja kriminalitete, pri čemer se osredotočamo na preventivne in represivne ukrepe (Dvoršek, 2008). Ugotovitve prispevka so pomembne za policijo, tožilstvo, sodišča in druge institucije ter organizacije, ki se pri svojem delu srečujejo s trgovino z ljudmi.

2 Metode raziskovanja

Z metodo PRISMA (Moher idr., 2009) smo naredili sistematični pregled literature o trgovini z ljudmi v Sloveniji. V iskanje smo vključili naslednje ključne besede: »trgov* z ljudmi«, »trgov* z belim blagom«,⁴ »prostitu*«, »prisil* del* izkorišč*«, »prisil* kazniv* dejanj*«, »prisil* berač*«, »služabni*«,

»trgov* otro*«, »porok* otro*«, »prisil* poro*«, »trgov* člov* organ*« in »nezakon* posv*«. Iskanje je potekalo od 3. julija do 4. oktobra 2023 v vzajemni bibliografsko-kataložni bazi podatkov slovenskih knjižnic COBIB. V pregled smo zajeli znanstvene in strokovne prispevke v slovenskem ali angleškem jeziku, ki so obravnavali empirične raziskave, izvedene v Sloveniji, oziroma so se ugotovitve raziskav nanašale na Slovenijo. Iskanje je bilo časovno neomejeno. Izključeni so bili prispevki, ki niso bili napisani v slovenščini ali angleščini, niso obravnavali zahtevane tematike, niso bili empirični in katerih ugotovitve se niso navezovala na Slovenijo. Izključena so bila diplomska in magistrska dela, doktorske disertacije, povzetki na konferencah, leposlovje, prevodi in študijska gradiva. COBIB je podal 2.993 objav, štiri objave smo vključili v t. i. sivo polje; to je zajemalo literaturo, ki smo jo vključili na podlagi pregleda vira Šori (2009), pregleda spletnih strani nevladnih organizacij (Društvo Ključ – center za boj proti trgovanju z ljudmi, Slovenska karitas in Slovenska filantropija), ki v Sloveniji nudijo pomoč žrtvam trgovine z ljudmi (Ministrstvo za notranje zadeve, 2023a), in znanstveno monografijo Bučar Ručman (2014), ki s ključnimi besedami ni bila najdena, čeprav predstavlja raziskavo, povezano s trgovino z ljudmi. Duplikati so vključevali objave, ki smo jih z različnimi ključnimi besedami našli večkrat. V končno analizo smo vključili petindvajset objav. Podrobnejši rezultati iskanja so prikazani v tabeli 1.

Tabela 1: Rezultati iskanja objav

Koraki metode PRISMA	Iskanje po ključnih besedah	Število zadetkov
Identifikacija zadetkov	Število vseh objav	2.993
	Dodatna iskanja (t. i. sivo polje)	4
Pregled po kriterijih	Pregled naslovov, ključnih besed in drugih informacij o objavi	2.997
	Po pregledu izključene objave	2.735
	Odstranjeni duplikati	36
	Nedostopne objave	10
Podrobnejši pregled	Pregled besedil ali povzetkov	216
	Po vsebinskem pregledu izključene objave	191
Vključitev v analizo	Število prispevkov, vključenih v končno analizo	25*
	Število empiričnih raziskav, vključenih v končno analizo	18*

* Objav je petindvajset, empiričnih raziskav pa osemnajst, ker so ugotovitve nekaterih raziskav objavljene v več prispevkih. Z ugotovitvami raziskave Pajnik in Kavčič (2006) so povezane objave Bianchi idr. (2007a, 2007b) in Pajnik (2008, 2009). Na podlagi ugotovitev raziskave Pajnik in Kavčič (2007) je nastal prispevek Pajnik in Kavčič (2008), na podlagi ugotovitev raziskave Bučar Ručman in Frangež (2014) prispevek Frangež in Bučar Ručman (2017), prispevka Bučar Ručman (2013) in Bučar Ručman (2014) pa predstavljata ugotovitve iste raziskave.

⁴ Izraz trgovina z belim blagom se ne uporablja, ker je rasističen in ne zajema globalne razsežnosti trgovine z ljudi (Legg, 2012). V iskanje po ključnih besedah smo ga vključili, ker je naveden v nekaterih besedilih, povezanih s trgovino z ljudmi.

3 Rezultati

3.1 Značilnosti raziskav

O trgovini z ljudmi v Sloveniji je bilo narejenih osemnajst empiričnih raziskav. Enajst raziskav je kvalitativnih, v šestih so uporabljene mešane metode,⁵ ena raziskava je kvantitativna. Kvalitativne raziskave vključujejo (polstrukturirane) intervjuje, študije primerov in analize besedil, kvantitativne raziskave pa anketiranje. Najpogostejše metode zbiranja podatkov so intervjuji (36 odstotkov), anketiranje (32 odstotkov) in analiza besedil (poročila, statistike, sodni spisi, pravni akti, medijski članki, spletne strani; 21 odstotkov). Anketiranci in intervjuvanci so najpogosteje ključni deležniki, npr. nevladne organizacije, zdravstveni domovi, centri za socialno delo, šole, sindikati, policisti, kriminalistični inšpektorji, državni tožilci, institucije, delodajalci (44 odstotkov). Vzorčenje je najpogosteje nereprezentativno (87 odstotkov) in namensko (76 odstotkov) oziroma po principu snežne kepe (18 odstotkov). Iz ciljev in namena raziskav smo razbrali, da so s področij sociologije, kriminologije, etnologije in prava. Nobena od analiziranih raziskav ni bila izključno kriminalistična, smo pa pri večini raziskav (89 odstotkov) našli nekatere kriminalistične vidike. Glavne ugotovitve analiziranih raziskav so prikazane v tabeli 2.

3.2 Trgovina z ljudmi in prostitucija

Žrtve prostitucije v Sloveniji so slovenske in tuje državljanke (Bianchi idr., 2007b; Pajnik in Kavčič, 2006, 2007; Šori, 2005; Zavrtnik Zimic idr., 2003), ki prihajajo iz Bosne in Hercegovine, Hrvaške, Ukrajine, Moldavije, Češke, Slovaške, Bolgarije, Romunije in Madžarske (IOM, 2001; Pajnik in Kavčič, 2006; Šori, 2005; Zavrtnik Zimic idr., 2003). Tuje državljanke v Slovenijo pridejo na podlagi pridobljenih dovoljenj za delo ali bivanje; z uradnim vabilom oziroma garantnim pismom, ki je potrebno za izdajo vstopnega vizuma za državljane »tretjih držav«; ali zaradi azila (Pajnik, 2008; Pajnik in Kavčič, 2006). Storiteli za tuje žrtve običajno priskrbijo vso potrebno dokumentacijo za delo, medtem ko slovenske žrtve niso zaposlene in delajo »na črno«. Gibanje žrtev je pogosto omejeno, storiteli jim grozijo, jih zaklepajo, ustrahujejo, posiljujejo in so do njih fizično nasilni. Zagotavljajo jim prepovedane droge, da imajo nad njimi moč, ter jim odvzamejo potne liste in denar (Frelj, 2017a; Pajnik, 2017; Pajnik in Kavčič, 2006, 2007; Šalomon, 2006; Zavrtnik Zimic idr., 2003). Pri tem uporabljajo metodo dolgovne odvisnosti, kar pomeni, da mora žrtev najprej »odslužiti« denar, ki ga je zanjo dal zvodnik, nato pa plačati še druge »stroške«, kot so stroški za

stanovanje in hrano (Šori, 2005). Storiteli so moški in ženske (Pajnik, 2008; Pajnik in Kavčič, 2007; Zavrtnik Zimic idr., 2003). Delujejo lahko samostojno, v paru (npr. moški—ženska) ali v večji mreži ljudi (Pajnik, 2008). Zavrtnik Zimic idr. (2003) navajajo, da so storiteli običajno člani organiziranih kriminalnih združb, ki imajo mednarodne razsežnosti. Storiteli za namene izkoriščanja odpirajo in registrirajo različna podjetja (npr. masažne, kozmetične salone, nočne lokale) (Pajnik in Kavčič, 2007) in žrtve novačijo z zavajanjem s ponudbami za delo, v katerih ni navedeno, da gre za delo v spolni industriji; z medijskimi objavami, ki obljublajo visoke zaslužke; ponudbami za delo v zabavni industriji in plesu; ženitnimi ponudbami; in zavajanjem glede pogojev, pod katerimi se bodo ženske prostituirale (Pajnik in Kavčič, 2007; Šori, 2005; Zavrtnik Zimic idr., 2003). Storiteli lahko žrtve novačijo tudi s pretvarjanjem, da so stranke (Frelj, 2017a); preko osebnih poznanstev; in s pomočjo trenutnih žrtev, od katerih zahtevajo, da iz tujine oziroma njihovih izvornih držav pripeljejo nove žrtve (Bianchi idr., 2007b).

Odkrivanje teh kaznivih dejanj običajno poteka na proaktivni način, v nekaterih primerih pa so podane prijave, pri čemer prijavitelji želijo ostati anonimni, ker se bojijo maščevanja storitelcev (Frelj, 2017b; Pajnik in Kavčič, 2007). Prijavo podajo sosede, družinski člani žrtev ali žrtve (Pajnik in Kavčič, 2007). Za slednje je značilno, da ne prepoznajo svoje viktimizacije (Bianchi idr., 2007b; Pajnik in Kavčič, 2006; Zavrtnik Zimic idr., 2003), ker se bojijo maščevanja storitelcev; ker se bojijo, da se bodo morale vrniti v izvorno državo (Šalomon, 2006); ali ker jim storiteli grozijo s poškodovanjem njihovih družinskih članov (Zavrtnik Zimic idr., 2003). Markelj idr. (2022) so ugotovili, da žrtve pogosto ne iščejo pomoči zaradi pomanjkanja interesa, saj spolno delo ni obdavčeno, hkrati pa je prisotno nizko zaupanje v pristojne institucije. Nekateri spolni delavci imajo s preiskovalci zaradi njihovih predsodkov, neodzivnosti in neprofesionalnosti negativne izkušnje (Pajnik in Fabijan, 2017b).

Pri preiskovanju se uporabljajo klasični in prikriti preiskovalni ukrepi (Frelj, 2017b; Pajnik in Kavčič, 2007; Puppis in Sluga, 2016). Preiskovalci dokaze zbirajo s tajnim opazovanjem, sledenjem osumljencem, prisluškovanjem in hišnimi preiskavami. Lahko se izdajajo za stranke in obiskujejo lokale ali stanovanja, pri čemer preverjajo, kako poteka postopek pridobitve spolnih storitev. Preiskovalke redko delujejo pod krinko prostitutk, maserk, telefonistk ali hostes (Pajnik in Kavčič, 2007). Uspešni kazenski pregoni običajno temeljijo na izpovedih prič oziroma žrtev, a takšna pričanja so redka, ker se žrtve ne prepoznajo kot žrtve; ker se bojijo obdolžencev; ali ker se bojijo, da bodo deportirane kot ilegalni migranti (Zavrtnik Zimic idr., 2003). Pajnik in Kavčič (2007) sta ugotovili, da priče na zaslišanjih pogosto ščitijo obdolžence (npr.

⁵ Mešane metode vključujejo kvalitativne in kvantitativne metode raziskovanja.

Tabela 2: Glavne značilnosti empiričnih raziskav o trgovini z ljudmi v Sloveniji

Avtor(ji) (leto objave)	Tip raziskave	Vzorec	Oblike ali drugi vidiki trgovine z ljudmi	Glavne ugotovitve	Kriminalistični vidiki
Bučar Ručman (2013, 2014) ⁴⁸	Kvalitativna: polstrukturirani intervjuji v živo, opazovanje z udeležbo	Polstrukturirani intervjuji: ključni deležniki, splošna javnost, delavci migranti, <i>n</i> = 73, vzorčenje po principu snežne kepe, nereprezentativno vzorčenje	Prisilno delo in delovno izkoriščanje, prisilno izvrševanje kaznivih dejanj	Storilci izkoriščajo slovenske in tuje delavce, ki so v težkem ekonomskem in socialnem položaju. Delavce prisiljujejo k najemanju stanovanj v točno določenih delavskih domovih, v katerih so slabe bivalne in higienske razmere, ter jih s tem namerno ločujejo od drugega prebival- stva. Pomembno vlogo pri izkoriščanju delavcev je imela država, ki je tuje delavce zaradi neustrezne zakonodaje tudi ne- posredno viktimizirala, npr. s pogoji za pridobitev osebnega delovnega dovoljenja.	Storilci žrtve načrtno novačijo z goljufijo, prevaro, lažnimi obljubami in informa- cijami o delovnih pogojih ter plačilu. Kazniva dejanja izvajajo s kršenjem delavskih pravic in s prisiljevanjem delavcev v izvrševanje kaznivih dejanj. Motiv je pridobitev dobička. Delavci svoje viktimizacije dostikrat ne prepoznajo. O izkoriščanju ne spregovorijo zaradi ek- stenčne ujetosti in strahu, da bodo izgubili službo. Kadar so se delavci skušali upreti, so jim storilci grozili z vrnitvijo v matično državo, v nekaterih primerih pa so delavce (npr. zaradi poteka delovnega dovoljenja) prijavili policiji.
Bučar Ručman in Frangež (2014)	Kvalitativna: polstrukturirani intervjuji v živo	Ključni deležniki, delavci migranti, <i>n</i> = 20, namensko, nereprezentativno vzorčenje	Prisilno delo in delovno izkoriščanje, služabništvo, prisilno beračenje, prisilno izvrševanje kaznivih dejanj, trgovina z otroki (spolno izkori- ščanje otrok, ekonom- sko izkoriščanje otrok, prisilne poroke otrok, nezakonite posvojitve otrok, trgovina s člo- veškimi organi, tkivi in krvjo)	Ranljivost delavcev migrantov je posledica njihove socialne ranljivosti in slabega ekonomskega stanja v izvornih državah. Storilci žrtve zato podredijo z ekonom- skim prisiljevanjem. Žrtve prisilnega beračenja so pripeljane in na koncu dnevna odpeljane z mesta beračenja. Prisilno iz- vrševanje kaznivih dejanj se dogaja skupaj s prisilnim delom in delovnim izkorišča- njem. Otroci so lahko žrtve spolnega in ekonomskega izkoriščanja, prisilnih porok ter nezakonitih posvojitvev. Trgovine s človeškimi organi, tkivi in krvjo slovenska policija še ni obravnavala. Storilci prisilne- ga beračenja so člani kriminalnih združb, ki dajejo videz uspešnih ljudi. Pri trgovini z otroki so storilci tudi starši.	Žrtve dostikrat ne prepoznajo svoje viktimizacije. Storilci delavce novačijo z lažnimi obljubami glede delovnih pogojev in plačila. Motiv je pridobitev dobička. Pri delovnem izkoriščanju je zaznan spre- menjen <i>modus operandi</i> . Na izkoriščanje kažeta dolgovna odvisnost in upravljanje delodajalca z osebnim bančnim računom delavca. Odkrivanje in preiskovanje je zaradi okoliščin storitve kaznivih dejanj še posebej oteženo pri prisilnih porokah otrok in mednarodnih posvojitvah otrok. Otroci so za spolno izkoriščanje novačeni prek spleta in t. i. <i>loverboyev</i> . Pri prei- skovanju posnetkov spolnih zlorab otrok policija izvede hišno preiskavo in zaseže elektronske naprave in medije. V raziskavi so predstavljene tudi možnosti preprečevanja analiziranih oblik trgovine z ljudmi.
IOM (2001)	Mešane metode: anketiranje, analiza poročil, način zbi- ranja podatkov ni naveden	Anketiranje: ključni deležni- ki, <i>n</i> = 211, način vzorčenja ni naveden; analiza poročil: velikost vzorca in način vzorčenja nista navedena	Prostitucija, trgovina z otroki (spolno izkori- ščanje otrok)	Žrtve, ki prispejo v Slovenijo, prihajajo iz Ukrajine, Moldavije, Rusije, Češke, Slovaške, Bolgarije, Romunije in Madžarske. Natančni podatki o številu žrtvev niso znani, kar nakazuje na pomankanje ustreznega odziva ključnih deležnikov, npr. vladnih in nevladnih organizacij.	Slovenija je predvsem tranzitna država. Povečanje števila nočnih klubov nakazuje na večjo potrebo po spolnih delavcih. Pri preprečevanju sta pomembni družbeno- ekonomska podpora in ozaveščanje o tveganjih in nevarnostih trgovine z ljudmi.

Kovač (2013)	Kvalitativna: študija primera, način zbiranja podatkov ni naveden	Študija primera, $n = 2$, način vzorčenja ni naveden	Korupcija v procesu trgovine z ljudmi	Možnosti za korupcijo pri trgovini z ljudmi so pri rekrutaciji, urejanju dokumentov, transportu in prehodu meje, koriščenju storitev žrtev trgovine z ljudmi, kazenskem pregonu obdolžencev in nudenju pomoči žrtvam. Storitvi so zaposleni v državnih institucijah, nevladnih organizacijah ali zasebnem sektorju.	Na korupcijo ali zanemarjanje dolžnega ravnanja lahko kažejo naslednji indici: pasivnost; oviranje odkrivanja, pregona in sojenja; izdaja ali prodaja podatkov o žrtvi; nepravilno izvajanje sankcij; zloraba pooblastil; in sodelovanje z organizirano kriminalno družbo.
Kovač in Kos (2023)	Kvantitativna: anketiranje, pošiljanje vprašalnika ključnim deležnikom na naslove (ni podatka, ali so bili vprašalniki poslani na fizične ali e-naslove)	Ključni deležniki, $n = 351$, način vzorčenja ni naveden	Prostitucija, trgovina z otroki (spolno izkoriščanje)	V zadnjih petih letih je 22 odstotkov strokovnih delavcev med uporabniki njihovih programov zaznalo osebe, ki se ukvarjajo s prostitucijo. Največ je bilo zaznanih žensk, sledijo moški in transspolne osebe. 10 odstotkov strokovnih delavcev je zaznalo, da se s prostitucijo ukvarja mladoletna oseba. Otroci so bili najpogostejše stari med 15 in 18 let, v 19 odstotkih pa manj kot 15 let. V raziskavi so navedena pričopročila za izboljšanje nudenja podpore in pomoči otrokom, ki so spolno izkoriščeni z namenom prostitucije.	Strokovni delavci informacijo o mladoletni osebi, ki se ukvarja s prostitucijo, prejmejo od žrtve, njenih prijateljev, sošolcev, družine in drugih institucij. Indici, ki nakazujejo na prostitucijo pri mladoletnikih, so odnosi mladoletnika z drugimi ljudmi, spletne strani, ki si jih mladoletnik ogleduje, in prisotnost večjih količin denarja ter psihoaktivnih substanc pri mladoletniku. Z vidika omejevanja bi strokovni delavci morali proaktivno identificirati žrtve vseh oblik trgovine z ljudmi; treba bi bilo urediti odzivnost strokovnih delavcev, policije, tožilstva in javnosti; na regijski ravni vzpostaviti kontaktne osebe za spremljanje sumov otrok v prostituciji; preučiti dejavnike tveganja trgovine z ljudmi; in pripraviti kampanje ozaveščanja za žrtve ter splošno javnost.
Kukolj (2008)	Kvalitativna: študija primera, način zbiranja podatkov ni naveden	Študija primera, $n = 1$, način vzorčenja ni naveden	Služabništvo	Žrtev je osem let preživela v ujetništvu, kjer je bila izpostavljena psihičnemu, fizičnemu in ekonomskemu nasilju. V prispevku je na podlagi primera prikazano, kako lahko oseba zaradi izkušnje nasilja v družini postane žrtev trgovine z ljudmi. Predstavljene so okoliščine zlorabe, prijave in način zaščite žrtve.	Ob prvi obravnavi primera s strani policije se je žrtev bala spregovoriti, ni znala poiskati pomoči, prič pa ni bilo, zato je policija preiskovanje morala opustiti. Žrtev je zbežala in poiskala pomoč, ko se je nasilje stopnjevalo in se je bala za svoje življenje.
Markelj idi (2022)	Mešane metode: anketiranje prek spleta, polstrukturirani intervjuji v živo in po telefonu	Anketiranje: stranke, $n = 51$, način vzorčenja ni naveden; polstrukturirani intervjuji: ključni deležniki, spolni delavci, $n = 35$, namensko, nereprezentativno vzorčenje	Prostitucija	Spolni delavci so izrazili potrebo po večji ozaveščenosti s področja zdravja in prava. Priporočila za izboljšanje njihovih pravic vključujejo ureditev zakonodaje, ničelno toleranco do spolnega nasilja, povezovanje spolnih delavcev, samoorganizacijo in ustanovitev sindikatov.	Žrtve pogosto ne iščejo pomoči zaradi lastne nezainteresiranosti, ker spolno delo v Sloveniji ni obdavčeno in ker ne zaupajo institucijam.

<p>Narat idr. (2014)</p>	<p>Mešane metode: anketiranje prek spleta, polstrukturirani intervjuji v živo in prek spleta</p>	<p>Anketiranje: ključni deležniki, velikost vzorca ni navedena, namensko, nerepresentativno, vzorčenje; polstrukturirani intervjuji: ključni deležniki, otroci, 14, namensko vzorčenje in žrtve prisilnih porok, <i>n</i> = 20, namensko vzorčenje in kepe, nerepresentativno vzorčenje</p>	<p>Trgovina z otroki (prisilne poroke otrok)</p>	<p>Prisilne poroke so tradicionalistična in patriarhalna interpretacija določene kulture, ki jo je zaradi motivov storitve treba razumeti z vidika socialno-ekonomskih neenakosti. Žrtve so deklice in dečki. Prisilne poroke niso omejene na romsko skupnost, ampak se dogajajo tudi v drugih etničnih manjšinah, ki prebivajo v Sloveniji, npr. pri priseljencih iz Albanije, Makedonije ter Bosne in Hercegovine. Storiteli so stariši ali družinski člani otroka.</p>	<p>Primeri prisilnih porok so pogosto neprijavljeni. Žrtve o situaciji, ki se jim dogaja, ne spregovorijo. Indici, ki nakazujejo na prisilno poroko otroka, so predčasna prekinitev šolanja, zgodnja nosečnost in izolacija žensk v zasebnem okolju. Motivni vzroci so zaščita družinskega ugleda, kulturnih vrednot in verskih idealov, odziv na pritisk skupnosti, ohranitev in okrepitev sorodstvenih vezi, pridobitev finančnih in materialnih koristi, preprečitev razmerij in dolgotrajne družinske obveze. Interes za ta dejanja je v pridobitvi zasluga in izkoriščanju. Z vidika preprečevanja so pomembni ozaveščanje o obstoju problematike in izobraževanje ter usposabljanje različnih ciljnih skupin (npr. strokovnjakov, ki se pri svojem delu srečujejo z Romi).</p>
<p>Pajnik (2003)</p>	<p>Kvalitativna: analiza medijskih besedil, način zbiranja podatkov ni naveden</p>	<p>Medijska besedila, <i>n</i> = 37, namensko, nerepresentativno vzorčenje</p>	<p>Prostitucija</p>	<p>Prostitucija je v medijih predstavljena kot moralno sporna dejavnost, ki jo ženske izvajajo le zaradi želje po zaslužku.</p>	<p>/</p>
<p>Pajnik Kavčič (2006)</p>	<p>Mešane metode: anketiranje po telefonu, polstrukturirani intervjuji po telefonu in v živo</p>	<p>Anketiranje: splošna javnost, <i>n</i> = 306, namensko, reprezentativno vzorčenje; polstrukturirani intervjuji: ključni deležniki, prostitutke, stranke, lastniki nočnih klubov, zvodniki, administrator spletnega foruma, <i>n</i> = 20, namensko vzorčenje in vzorčenje po principu snežne kepe, nerepresentativno vzorčenje</p>	<p>Prostitucija</p>	<p>Žrtve prihajajo predvsem iz Ukrajine, Romunije in Moldavije. V t. i. prostovoljni prostituciji so lahko prisotni elementi prisile. Večina anketiranih bi imela težave pri prepoznavi žrtve trgovine z ljudmi.</p>	<p>Žrtve ne prepoznajo svoje viktimizacije. Njihovo gibanje je pogosto omejeno. Storiteli žrtvam jemljejo denar. Z vidika preprečevanja so pomembni pogovori o prostituciji in trgovini z ljudmi v šolah ter ozaveščanje z delavnicami, oglasi, slikovnim in video materialom.</p>
<p>Pajnik Kavčič (2007)</p>	<p>Kvalitativna: analiza pravnih aktov, pridobljenih na spletu, in sodnih spisov, pridobljenih v živo</p>	<p>Slovenski in tuji pravni akti: velikost vzorca in način vzorčenja nista navedena; sodni spisi: <i>n</i> = 17, vsi spisi iz obdobja 2001–2005</p>	<p>Prostitucija</p>	<p>Žrtve so slovenske in tuje državljanke. Storiteli so večinoma moškega spola in iz Slovenije. Veliko jih je brezposelnih ter v socialni in ekonomski stiski. Premožnejši storiteli imajo lastna podjetja in so lastniki npr. nočnih klubov, masažnih salonov, ženitnih posredovalnic, taksi služb. V raziskavi so navedena priporočila, ki se nanašajo na vodenje podatkov o žrtvah in obravnavanih primerih; pomoč in zaščito žrtve; ter raziskovanje.</p>	<p>Storiteli namene izkoriščanja zakrivajo z odpiranjem podjetij. Žrtve novacijo s prevaro in lažnimi obljubami za delo, jih pretepaajo, posiljujejo, zaklepeajo v sobo in jim jemljejo potne liste. Nekatere žrtve ne prepoznajo svoje viktimizacije. Prijave so večinoma podane anonimno po telefonu. Prijave podajo tudi žrtve in njihovi svoci. Prijavitelji želijo ostati anonimni, ker se bojijo maščevanja storitcev. Zbiranje dokazov poteka s tajnim policijskim delovanjem, tajnim opazovanjem, sledenjem osumljencem, prisluškovanjem in hišnimi preiskavami.</p>

Pajnik in Renault (2014)	Kvalitativna: analiza spletnih strani, prek spleta	Spletne strani, $n = 351$, način vzorčenja ni naveden	Prostitucija	Diskurzi na nekomercialnih spletnih straneh o prostituciji in trgovini z ljudmi kažejo na bipartitno polarizacijo, t. j. paradigmo prostitucije in paradigmo trgovine z ljudmi.	/
Peršak (2005)	Kvalitativna: analiza statistik, pridobljenih s pisno prošnjo in prošnjo po telefonu	Policijske, državnotožilske, sodne statistike, ki veljajo za leto 2003, in nekatere za leto 2002	Trgovina z otroki (spolno izkoriščanje otrok)	Dejanski obseg kaznivih dejanj spolnega izkoriščanja in primerov izginotja otrok je težko določiti. Pri tem so težava tudi različne opredelitve osnovnih terminov.	Povečano število prijav je lahko povezano z večjo občutljivostjo javnosti, povečanjem znanja strokovnjakov pri prepoznavi znakov zlorabe in z boljším sodelovanjem policije, centrov za socialno delo, šol, vrtev ter zdravstvenih ustanov.
Puppis in Sluga (2016)	Kvalitativna: intervjuji v živo, vrsta intervjuja ni navedena	Ključni deležniki, $n = 6$, način vzorčenja ni naveden	Prisilno beračenje	Beračenje v Ljubljani zajema znaten del nalog policije in mestnega redarstva. Najtežja oblika je organizirano beračenje. Žrtve v Slovenijo prihajajo z namenom izboljšanja ekonomskega položaja. Večinoma so iz tujih držav, v katerih so slabe socialne in ekonomske razmere, npr. Romunija, Bolgarija, Slovaška, in države bivše Jugoslavije.	Žrtvam denar jemlje »glava družine« ali skrbnik, storilci pa so lahko tudi t. i. »karierni kriminalci«. Storilci žrtve običajno pripeljejo na mesto beračenja in jih ob koncu dneva s kraja tudi odpeljejo. Pri preiskovanju se izvajajo prikriti preiskovalni ukrepi, za katere je zaradi pomanjkanja dokazov težko dobiti odredbo.
Radačić in Pajnik (2017b) ^b	Kvalitativna: polstrukturirani intervjuji v živo	Ključni deležniki, spolni delavci, (so)lastniki savne kluba in salona, $n = 12$, namensko, nereprezentativno vzorčenje	Prostitucija	Obstajajo razlike in podobnosti med hrvaskimi in slovenskimi politikami ter zakoni, ki se nanašajo na prostitucijo. V raziskavi so navedena priročila za izboljšanje stanja na področju spolnega dela, npr. potreba po destigmatizaciji prostitucije; izboljšave v zdravstvu; in oblikovanje podpornih sistemov.	Storilci dejanja izvajajo pod pretvezo različnih ekonomskih dejavnosti, npr. nočni klubi, masažni saloni. Žrtve novotičjo pod pretvezo strank, jim jemljejo denar, pri čemer so lahko do njih nasilni in jim zagotavljajo prepovedane droge. Policija kazniva dejanja odkriva s proaktivnim delovanjem, preiskuje pa jih z zbiranjem obvestil in tajnim policijskim delovanjem.
Šalomon (2006)	Mesane metode: anketiranje v živo; intervjuvanje: vrsta intervjuja in način zbiranja podatkov nista navedena	Anketiranje: prosilke za azil, $n = 7$, namensko, nereprezentativno vzorčenje; intervjuvanje: ključni deležniki, $n = 2$, način vzorčenja ni naveden	Prostitucija	Prosilke za azil med razlogi, zaradi katerih dekleta in ženske pristanejo v prostituciji, navajajo slab ekonomski položaj, dodatni zaslužek in luksuzne dobrine. Večina v matični državi ni dobila informacij o nevarnostih mednarodne trgovine z ljudmi. Za prosilke za azil je Slovenija običajno tranzitna država. Žrtve prostitucije ali prisilnega dela postanejo, ker zaradi nizke izobrazbe, neznanja jezika in mladosti ne morejo dobiti zaposlitve in si status urediti brez izkoriščanja in zlorab. Ugotovitev brez izkoriščanja in zlorab. Ugotovitev raziskave kažejo, da se prostitucija dogaja tudi v Azilnem domu v Ljubljani.	Storilci žrtvam omejujejo svobodo gibanja, jim jemljejo denar in jim grozijo. Žrtve zaradi strahu pred maščevanjem storilcev ali prisilno vrnitvijo v izvorno državo ne priznajo svoje viktimizacije. Indici prostitucije v Azilnem domu v Ljubljani so primeri žensk iz vzhodnoevropskih držav, ki pridejo v spremstvu domnevnega moža, pri čemer zakonske zveze ne morejo izkazati z uradnim potrdilom, kar kaže na to, da je spremiljevalec lahko stranka ali trgovec z ljudmi. Z vidika omejevanja bi bilo smiselno s preventivnimi ukrepi začeti v matičnih državah žrtvev.

<p>Šori (2005)</p>	<p>Kvalitativna: polstrukturirani intervjuji v živo, po telefonu in v pisni obliki</p>	<p>Ključni deležniki, prostitutke, prostituti, stranke, velikost vzorca ni navedena; namensko, nerepresentativno vzorčenje</p>	<p>Prostitucija</p>	<p>Žrtve trgovine z ljudmi so slovenski in tuji državljani. Najpogostejši obliki prostitucije v Sloveniji sta stanovanjska prostitucija in prostitucija v nočnih lokalih.</p>	<p>Storilci žrtve zavajajo z lažnimi obljubami glede plačila in uporabljajo metodo dolgovne odvisnosti. Žrtve novacijo s pretežno, da so stranke, nato pa jih z grožnjami in fizičnim ter spolnim nasiljem prisiljujejo, da delajo zanje. Stranke so predvsem moški, ki izkušeni s prostitutkami in prostitutimi ne razkrivajo drugim ljudem.</p>
<p>Zavratnik Zimic idr. (2003)</p>	<p>Mesane metode: anketiranje: dijaki – v živo, slovenska javnost – po telefonu, ključni deležniki – način zbiranja podatkov ni navedeni; analiza medijskih člankov, polstrukturirani intervjuji: način zbiranja podatkov ni navedeni; analiza sodnih spisov</p>	<p>Anketiranje: slovenske dijakinje in dijaki, $n = 615$; priložnostno, nerepresentativno vzorčenje; slovenska javnost, $n = 510$; namensko, reprezentativno vzorčenje; ključni deležniki, $n = 72$, namensko, nerepresentativno vzorčenje; analiza medijskih člankov: $n = 62$; način vzorčenja ni naveden; intervjuji: ključni deležniki, ni točnega podatka o številu intervjuvancev, namensko, nerepresentativno vzorčenje; analiza sodnih spisov: $n = 10$ v obdobju zadnjih petih let pred raziskavo</p>	<p>Prostitucija, trgovina z otroki</p>	<p>Največkrat je zaznana trgovina z ženskami za namene spolnega izkoriščanja. Tuje žrtve prihajajo iz Bosne in Hercegovine, Romunije, Hrvaške, Ukrajine, Bolgarije, Slovaške, Moldavije in Rusije. Storilci so moški in ženske, ki so običajno člani mednarodnih organiziranih kriminalnih združb. V medijih so prostitutke označene kot naivne in neodgovorne ženske. Izraz trgovina z ljudmi je večini anketirancev poznan. Delo na področju plesa/zabave bi zanimalo 21,7 odstotka srednješolcev, če bi se odločili za delo v tujini. V Sloveniji bi bilo treba ustanoviti zavetišča za žrtve, zagotoviti programe integracije in nadalje raziskovati to področje.</p>	<p>Storilci žrtve novacijo z zavajanjem z lažnimi ponudbami za delo, velikimi zaslužki, zenitnimi ponudbami in pogoji, pod katerimi se bodo prostituirale. Žrtvam omejujejo gibanje, odvzamejo jim potne liste, jih ustrahujejo, izolirajo od drugih ljudi, zaklepejo v sobe, stalno nadzirajo in jim grozijo, da bodo škodili njihovim družinskim članom. Žrtve o svoji viktimizaciji ne spregovorijo, ker se bojijo maščevanja storilcev. Indici, ki kazujejo na trgovino z ljudmi v Sloveniji, so oglasi v medijih, naraščanje števila nočnih klubov in število izdanih dovoljenj za t. i. barske plesalke. Slovenija je ciljna, tranzitna in izvorna država trgovine z ljudmi. Uspešni kazenski pregoni pogosto temeljijo na pričanju žrtv. Z vidika omejevanja bi bilo smiselno ozaveščati mlade v srednjih šolah.</p>

^a Prispjevka predstavlja ugotovitve iste raziskave, v kateri avtor predstavlja kvantitativno in kvalitativno raziskavo o migracijah in kriminaliteti v Občini Velenje. V prispevku predstavljamo ugotovitve kvalitativne raziskave o delavcih migrantih kot žrtvah kriminalitete.

^b Raziskava je v znanstveni monografiji, ki sta jo uredili Radačić in Pajnik (2017b), predstavljena v osmih poglavjih (Fabijan, 2017; Freljh, 2017a, 2017b; Pajnik, 2017; Pajnik in Fabijan, 2017a, 2017b; Pajnik in Radačić, 2017; Radačić in Pajnik, 2017a).

zaradi ustrahovanja) in prostitucijo zanikajo, kar pri tujih žrtvah povezuje s strahom pred kaznovanjem in deportacijo iz države. Na glavnih obravnavah obdolženci kazniva dejanja običajno zanikajo. Nekateri odgovornost prelagajo na žrtve in se zagovarjajo, da se jim žrtve maščujejo, ker jim niso dovolili, da bi se družile s strankami izven delovnega časa, ali ker so uspešni. Nekateri se zagovarjajo, da so obtožbe povezane s starimi zamerami, ali da gre za zaroto policistov, ker pri njih niso dobili brezplačnih spolnih storitev. Kazniva dejanja zanikajo tudi soobtoženci. Če so soobtoženke ženske, lahko prevzamejo vlogo prostitutke, da bi se izognile obsodilni sodbi. Sodni postopki so pogosto dolgotrajni. Od kazenske ovadbe do pravnomočne sodbe v povprečju preteče pet let in pol. Razlogi za dolgotrajnost postopkov so npr. iskanje obdolžencev, ki se pogosto izmikajo pričanju, da bi postopek zastaral; iskanje prič, na katerih temelji tožilčevo dokazovanje; veliko število vpletenih oseb v primer; in pritožbe tožilstva ali obdolžencev. Obsodilne sodbe niso izrečene ali pravnomočno potrjene zaradi razlogov, kot so pomanjkanje dokazov zoper obtoženca, umik obtožnice, zastaranje, sprememba izjave priče na zaslišanju med glavno obravnavo in nepravilnosti pri pridobivanju dokazov. V primerih, zaključenih z obsodilno sodbo, so običajno izrečene pogojne obsodbe (Pajnik in Kavčič, 2007).

3.3 Prisilno delo in delovno izkoriščanje

Žrtve delovnega izkoriščanja so običajno tuji delavci, ki so socialno in ekonomsko v šibkem položaju, nimajo zadostnega pravnega znanja, ne poznajo jezika in imajo majhno socialno mrežo. Njihovo ranljivost izkoriščajo storilci, ki jih zaradi ekonomskih interesov načrtno novačijo z lažnimi obljubami in informacijami o delovnih in bivalnih pogojih ter plačilu za delo. Delovno izkoriščanje poteka v različnih panogah, npr. gradbeništvu, gostinstvu, prevozništvu, gozdarstvu, in v primerih tujih poklicnih športnikov ter pri hišnih opravilih, kar je povezano s služabništvom. Pri slednjem so žrtve prisiljene v opravljanje gospodinjstvih opravil (Bučar Ručman in Frangež, 2014), pri čemer so lahko izpostavljene različnim oblikam nasilja (Kukolj, 2008). Pri delovnem izkoriščanju je v Sloveniji sicer opaziti spremenjen *modus operandi*, pri katerem storilci nad žrtvami ne izvajajo več fizičnega nasilja, kršijo pa njihove delavske pravice (npr. neizplačevanje plače, regresa in bolniške odsotnosti; zniževanje plač brez obrazložitve; preseganje števila ur dela, kot je zakonsko določeno; neplačevanje prispevkov za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje) in jih podrejujejo z ekonomskim prisiljevanjem v smislu odplačevanja dolgov (npr. s stroški prevoza) (Bučar Ručman in Frangež, 2014). Tuji delavci migranti svoje viktimizacije ne prepoznajo, ali pa odgovornost zanjo prevzemajo nase in v zlorabljalnih odnosih vztrajajo zaradi eksistenčne odvisnosti od dela. K temu je neugodno prispevala še zakonska določba, da je za pridobitev osebnega

delovnega dovoljenja potrebna dvoletna neprekinjena zaposlitev pri istem delodajalcu (Bučar Ručman, 2014). Delovno izkoriščanje policija odkrije s proaktivnim delovanjem ali na podlagi prijav žrtve. Preiskovanje teh kaznivih dejanj je zahtevno, saj so storilci pozorni, da ne puščajo sledi, na podlagi katerih bi policija ali inšpekcijske službe lahko ugotovile kaznivo dejanje, npr. storilci delavcem ne poberejo potnih listov, ker želijo s tem pokazati, da so pri njih prostovoljno, in če nad njimi izvajajo fizično nasilje, pazijo, da poškodbe niso vidne (Bučar Ručman in Frangež, 2014).

3.4 Prisilno izvrševanje kaznivih dejanj

Prisilno izvrševanje kaznivih dejanj je bilo v Sloveniji pri polnoletnih žrtvah ugotovljeno pri delovnem izkoriščanju. Delavci migranti so morali delati na neuradnih (zasebnih) gradbiščih, kjer so uporabljali materiale, ki so bili uradno za beleženi in plačani za druga gradbišča (Bučar Ručman, 2014). Siljenje v izvrševanje kaznivih dejanj prepoznamo tudi v primerih, ko storilci od žrtve prostitucije zahtevajo, da iz tujine oziroma njihovih izvornih držav novačijo nove žrtve (Bianchi idr., 2007b).

3.5 Prisilno beračenje

Žrtve prisilnega beračenja prihajajo iz tujih držav, v katerih so slabe socialne in ekonomske razmere, npr. Romunija, Bolgarija, Slovaška in države bivše Jugoslavije (Puppis in Sluga, 2016). Žrtve so lahko invalidne in starejše osebe. Storiteli izrabljajo njihovo ranljivost in z njimi manipulirajo s svojim navidezno uspešnim videzom. Sodelovanje se lahko začne prostovoljno, pozneje pa storilci žrtvam grozijo in jih fizično prisiljujejo k beračenju. Žrtve s sredstvi, ki jih dobijo, ne morejo upravljati, saj jim večino denarja vzamejo storilci. Beračenje običajno poteka tako, da storilci žrtve pripeljejo na mesto beračenja in jih ob koncu dneva s kraja odpeljejo, kar dodatno otežuje odkrivanje teh kaznivih dejanj. Žrtve ne prepoznajo lastne viktimizacije ali v zlorabljalnih situacijah vztrajajo, ker se bojijo maščevanja storilcev ali ker je njihov ekonomski položaj kljub izkoriščanju boljši kot v izvornih državah. V preiskavi je dostikrat težko ločiti med prostovoljnim in prisilnim beračenjem (Bučar Ručman in Frangež, 2014). Puppis in Sluga (2016) navajata, da preiskava vključuje prikrite preiskovalne ukrepe, za katere preiskovalci zaradi pomanjkanja dokazov težko pridobijo odredbo.

3.6 Trgovina z otroki

Trgovina z otroki v Sloveniji ni pogosta, saj otroci živijo s starši oziroma skrbniki in niso brezdomci. Otroci lahko postanejo žrtve spolnega izkoriščanja, ekonomskega izkori-

ščanja, prisilnih porok, nezakonitih posvojitvev ter trgovine s človeškimi organi, tkivi in krvjo. Otroci so ranljivi zaradi nezkušenosti in naivnosti, na njihovo ranljivost pa vplivata tudi obdobje odraščanja in želja po samostojnosti. V rizično skupino uvrščamo predvsem dekleta med 14. in 18. letom starosti in otroke, ki potujejo brez spremstva. Za namene spolnega izkoriščanja so otroci novačeni prek spleta (npr. prek Facebooka in oglasov za fotografiranje, manekenstvo) in t. i. *loverboyev*, ki z žrtvami ustvarijo intimni odnos. Žrtve viktimizacijo zaradi strahu pred odzivom staršev in groženj ter strahu pred storilci redko razkrijejo. Pri prisilnem beračenju otrok sta negativni družbeni odziv in hitro odzivanje policije ter centra za socialno delo privedla do tega, da so storilci ugotovili, da Slovenija ni primerna država za tako obliko trgovine z otroki. Zaznani so bili primeri prisilnega izvrševanja premoženjskih kaznivih dejanj (npr. drzne tatvine) in sodelovanja otrok pri tihotapljenju ljudi. Pri delovnem izkoriščanju otrok se v Sloveniji pojavljajo primeri, povezani z ločevanjem odpadkov in delom v gozdu (Bučar Ručman in Frangež, 2014). Žrtve prisilnih porok so deklice in dečki, viktimizacija pa je še posebej značilna za romska dekleta iz bivših republik Jugoslavije in Albanije (Narat idr., 2014). Deklice so ob prodaji večinoma mlajše od 15 let. Prodane so lahko v suženjska razmerja, v katerih doživljajo različne oblike nasilja. Storilci teh kaznivih dejanj so družinski člani deklice, ključno vlogo pa ima oče, čigar dolg do druge družine je pogost povod za prisilno poroko (Bučar Ručman in Frangež, 2014). Motivi izhajajo iz patriarhalne družbene strukture z namenom ohranjanja romske kulture, finančnih in materialnih koristi, povoda za poroko pa sta lahko tudi preprečitev svobodnega odločanja o življenju otroka in izhod iz revščine. Prisilne poroke v Sloveniji so po ocenah centra za socialno delo srednje razširjene ($M = 2,8$, merjeno na lestvici od 1 – sploh niso razširjene do 5 – zelo razširjene). Gre za neuradne poroke, zaradi česar centri za socialno delo in druge organizacije o njih izvedo pozneje in od drugih virov (npr. šol). Neodzivnost policistov in socialnih delavcev je lahko posledica strahu in pomanjkanja znanja o romski kulturi, prav tako žrtve pristojnim institucijam ne zaupajo, zato jim o dogajanju ne izpovejo (Narat idr., 2014), ali pa poroko zaznavajo kot samoumevno in se ne prepoznajo kot žrtve. Z vidika preiskovanja je zaradi pomanjkanja bančnih transakcij težko dokazati višino dote oziroma kupnine. Pri nezakonitih posvojitvah sum vzbujajo mednarodne posvojitve otrok iz držav, v katerih so slabe razmere (npr. revščina); primeri, ko se starši po več mesečni izselitvi v tujino vrnejo v Slovenijo z otrokom, ki se je rodil v tujini; primeri posvojitvev iz držav, ki niso podpisnice Konvencije o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah; in primeri, povezani z nadomestnim materinstvom. Preiskovanje teh kaznivih dejanj je zahtevno, saj je z nekaterimi državami (npr. afriškimi) težko sodelovati (Bučar Ručman in Frangež, 2014). Primeri trgovine s človeškimi organi, tkivi in krvjo v Sloveniji še niso

bili obravnavani, vendar to ne pomeni, da se taki primeri ne dogajajo (Frangež in Bučar Ručman, 2017).

4 Razprava

V prispevku preučujemo, kakšne so značilnosti empiričnih raziskav o trgovini z ljudmi v Sloveniji (RV1). Ugotovitve kažejo, da so raziskave večinoma kvalitativne, podatki pa pridobljeni z intervjuji s ključnimi deležniki, pri čemer je vzorčenje najpogosteje namensko, kar potrjuje ugotovitve tujih raziskav (Gozdziak in Bump, 2008; Gozdziak in Graveline, 2015; Okech idr., 2018; Russell, 2018). Ugotovitve kažejo tudi, da so vzorci kvalitativnih raziskav nereprezentativni, kar onemogoča sploševanje rezultatov na celotno populacijo, pri čemer je, kot pišejo Clawson idr. (2009), za trgovino z ljudmi značilno temno polje kriminalitete, kar pod vprašaj postavlja zanesljivost raziskav iz tega področja (Kangaspunta, 2007). Reprezentativno vzorčenje je bilo uporabljeno pri merjenju javnega mnenja (Pajnik in Kavčič, 2006; Zavratnik Zimic idr., 2003), kar potrjuje ugotovitev Russell (2018), da se tako vzorčenje običajno uporablja pri javnomnenjskih raziskavah o trgovini z ljudmi. Podobno kot Okech idr. (2018) ugotavlja pomanjkanje empiričnih raziskav na področju trgovine z ljudmi. V raziskavah je najpogosteje obravnavana prostitucija, raziskav o drugih oblikah trgovine z ljudmi je manj, kar ugotavljajo tudi tuji raziskovalci (Gozdziak in Bump, 2008; Gozdziak in Graveline, 2015; Okech idr., 2018; Russell, 2018). Prostitucija (Kovač in Kos, 2023) in spolno izkoriščanje (Urad vlade RS za komuniciranje, n. d.) sta tudi sicer najpogosteje zaznani obliki trgovine z ljudmi v Sloveniji. Druge oblike so prisilno delo in delovno izkoriščanje, služabništvo, prisilno izvrševanje kaznivih dejanj, prisilno beračenje, prisilne poroke otrok in nezakonite posvojitve otrok. Primera trgovine s človeškimi organi, tkivi in krvjo slovenska policija še ni obravnavala (Frangež in Bučar Ručman, 2017).

Z analizo empiričnih raziskav smo ugotavljali značilnosti (RV2) in kriminalistične vidike trgovine z ljudmi v Sloveniji (RV3). Ugotovitve kažejo, da so žrtve moški in ženske, ki so tuji ali slovenski državljani (Bianchi idr., 2007b; Pajnik, 2008; Pajnik in Kavčič, 2006, 2007; Puppis in Sluga, 2016; Šori, 2005; Zavratnik Zimic idr., 2003). Novačenje odraslih žrtev poteka z zavajanjem s ponudbami in lažnimi obljubami (Pajnik in Kavčič, 2007; Šori, 2005; Zavratnik Zimic idr., 2003), s pomočjo trenutnih žrtev in osebnih poznanstev (Bianchi idr., 2007b), pri prostituciji pa tudi s pretvarjanjem storilcev, da so stranke (Frelj, 2017a). Otroci so za spolno izkoriščanje novačeni preko t. i. *loverboyev* in spleta (Bučar Ručman in Frangež, 2014), ki ga Letsie idr. (2021) navajajo kot način novačenja otrok za prisilno delo. Pri nezakonitih posvojitvah so z vidika trgovine z otroki najbolj sumljive mednarodne po-

svojitve, pri čemer so otroci lahko žrtve ugrabitev (Frangež in Bučar Ručman, 2017), kar navajajo tudi Združeni narodi (United Nations, n. d.).

Storilci izkoriščajo ranljivost žrtev in običajno delujejo v organiziranih kriminalnih združbah z mednarodnimi razsežnostmi (Zavratnik Zimic idr., 2003). Namene izkoriščanja zakrivajo z zakonitimi dejavnostmi in žrtve zavajajo glede pogojev dela (Pajnik in Kavčič, 2007; Šori, 2005; Zavratnik Zimic idr., 2003). Do žrtev so lahko fizično nasilni in jim grozijo (Freljih, 2017a), v nekaterih oblikah (npr. delovno izkoriščanje) pa je v ospredju izkoriščanje žrtvinega težkega ekonomskega in socialnega položaja (Bučar Ručman, 2014). Tako kot Farrell idr. (2019) ugotavljamo, da so prijave redke, zato so ta kazniva dejanja pogosto odkrita s proaktivnim delovanjem policije (Freljih, 2017b; Pajnik in Kavčič, 2007). Neprijavljanje je lahko posledica strahu pred preiskovalci (Farrell idr., 2019; Pajón in Walsh, 2018), na kar lahko sklepamo tudi iz ugotovitev Pajnik in Fabijan (2017b), ki pišeta, da imajo nekateri spolni delavci negativne izkušnje s preiskovalci. Z vidika uspešnosti odkrivanja in preiskovanja je zato ključno sodelovanje policije z drugimi deležniki, npr. nevladnimi organizacijami, centrom za socialno delo in inšpekcijskimi službami, ki poleg policije prihajajo v stik z žrtvami in domnevnimi storilci, pri čemer lahko prepoznajo spremenjen *modus operandi* in indice, ki nakazujejo na trgovino z ljudmi, tudi v povezavi s korupcijo.

Preiskovanje poteka s klasičnimi in prikritimi preiskovalnimi ukrepi (Pajnik in Kavčič, 2007; Puppis in Sluga, 2016), kar ugotavljata tudi Farrell in Pfeffer (2014). Farrell idr. (2014) navajajo, da se preiskovalne tehnike, s katerimi bi pri dokazovanju zmanjšali odvisnost od pričanja žrtev, običajno ne uporabljajo. Pri dokazovanju so tako pomemben vir osebni dokazi, pridobljeni od: 1) žrtev, ki v postopku dostikrat ne želijo sodelovati, ker se ne prepoznajo kot žrtve, ker jim storilci grozijo s poškodovanjem njihovih družinskih članov, ali ker se bojijo maščevanja storilcev ali deportacije v izvorno državo (Zavratnik Zimic idr., 2003); in 2) prič, ki jih je včasih treba iskati (Pajnik in Kavčič, 2007), kar je lahko posledica strahu pred storilcem in želje, da viktimizacija ostane skrita (Farrell idr., 2014). Z vidika omejevanja so zato pomembni dejavniki tveganja za trgovino z ljudmi in programi ozaveščanja za mlade ter strokovno in splošno javnost (IOM, 2001; Kovač in Kos, 2023; Zavratnik Zimic idr., 2003).

Analiza empiričnih raziskav je pokazala pomanjkanje ugotovitev za vse štiri veje kriminalistike – kriminalistično taktiko, kriminalistično tehniko, kriminalistično metodiko in kriminalistično strategijo. S področja kriminalistične taktike so v raziskavah navedeni *modus operandi* (61 odstotkov), indici (50 odstotkov) in motivi (22 odstotkov). Druga področja kriminalistične taktike (npr. ogled kraja dejanja, taktika zbi-

ranja obvestil, tipologija storilcev) niso bila obravnavana. Pri kriminalistični metodiki so bile v eni raziskavi (6 odstotkov) predstavljene posebnosti ene od oblik trgovine z otroki (posnetki spolnih zlorab otrok), preiskovalni ukrepi pa so bili kot način preiskovanja navedeni v treh raziskavah (17 odstotkov). Kriminalistična strategija ni bila neposredno navedena v nobeni raziskavi, smo pa v polovici raziskav našli priporočila za preprečevanje kaznivih dejanj. Nobena raziskava ni obravnavala vsebin s področja kriminalistične tehnike. Predstavljena analiza empiričnih raziskav je zato izhodišče za nadaljnje raziskave, ki bi omogočile pridobitev novih spoznanj na področju kriminalistike. Smiselno bi bilo analizirati policijske, tožilske in sodne spise kaznivih dejanj trgovine z ljudmi in podrobneje preučiti preiskovalno prakso, izvedene klasične in prikriti preiskovalne ukrepe, najdene sledi in dokaze v predkazenskem postopku ter njihovo veljavnost in vrednost v kazenskem postopku. Z vidika kriminalistične strategije bi bilo treba narediti analize okolja, policijskega dela, zaveznikov in storilcev, o katerih piše Dvoršek (2008), ter pripraviti predloge omejevanja trgovine z ljudmi po posameznih oblikah in predlagati ukrepe za usposabljanje strokovnjakov, ki se pri svojem delu srečujejo z žrtvami trgovine z ljudmi, in ukrepe za ozaveščanje.

Trgovina z ljudmi je kompleksen pojav in neugodno dogajanje v družbi (npr. vojne razmere, gospodarske krize) je dodaten element ranljivosti žrtev, ki ga storilci izkoriščajo pri izvrševanju kaznivih dejanj. Preiskovanje teh kaznivih dejanj je zaradi pomanjkanja dokazov zahtevno, omejevanje pa dodatno otežuje storilci z izkoriščanjem tehnološkega napredka (UNODC, 2022). V prihodnje bi zato kazalo podrobneje raziskati tudi okoliščine, zaradi katerih so žrtve izkoriščane za različne oblike trgovine z ljudmi (npr. slab ekonomski položaj žrtev), in jih obravnavati s socialno politiko. Izvesti bi bilo treba viktimološke študije, s katerimi bi ugotavljali približen obseg kaznivih dejanj, in longitudinalne študije za podrobnejši vpogled v dogajanje na področju trgovine z ljudmi. Prav tako bi bilo treba narediti tipologijo trgovine z ljudmi, preučiti elemente trgovine z ljudmi in pri posameznih oblikah pojasniti, kateri pogoji morajo biti izpolnjeni, da govorimo o trgovini z ljudmi, in v kakšnih primerih gre za druga uradno pregonljiva kazniva dejanja.

Omejitev pri analizi empiričnih raziskav je temno polje kriminalitete, ki vpliva na reprezentativnost vzorcev in onemogočeno posploševanje rezultatov na celotno populacijo. Reprezentativno vzorčenje je bilo uporabljeno pri dveh raziskavah, v katerih je bilo merjeno javno mnenje. Na posploševanje rezultatov na populacijo vpliva tudi pilotska narava analiziranih kvalitativnih raziskav. Nadaljevalni študiji smo ugotovili pri raziskavah Pajnik in Kavčič (2006), ki ji je sledila raziskava Pajnik (2008), in pri Bučar Ručman (2013, 2014),

pri kateri je v delu, povezanem s prisilnim delom in delovnim izkoriščanjem, vidno nadaljevanje v raziskavi Bučar Ručman in Frangež (2014). Omejitve pri analizi empiričnih raziskav so bile tudi pomanjkljive informacije o raziskavah (npr. način zbiranja podatkov, način vzorčenja in število udeležencev) in da iz nekaterih raziskav, ki so podajale ugotovitve iz več držav, ni bilo mogoče razbrati, katere ugotovitve se vežejo le na slovensko okolje (npr. Pajnik in Renault, 2014). V nekaterih primerih je bilo iz literature težko ugotoviti, kdaj je bila mišljena prostitucija kot del trgovine z ljudmi in kdaj ne. O tem smo razbirali iz konteksta raziskav in njihovih ugotovitev ter uporabljenega izraza prisilna prostitucija (npr. Pajnik, 2008; Zavrtnik Zimic idr., 2003). Omejitve ima tudi metoda PRISMA, ki smo jo uporabili za pregled baze COBIB. Pomanjkljivost takega iskanja je, da viri, ki vključujejo raziskavo s področja trgovine z ljudmi, vendar ne vključujejo iskanih ključnih besed, niso najdeni in zajeti v naboru objav.

Literatura

1. Bagheri, A. (2016). Child organ trafficking: Global reality and inadequate international response. *Medicine, Health Care and Philosophy*, 19(2), 239–246.
2. Baird, K. in Connolly, J. (2023). Recruitment and entrapment pathways of minors into sex trafficking in Canada and the United States: A systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(1), 189–202.
3. Bianchi, G., Popper, M. in Lukšič, I. (2007a). *Between demand and supply: Regional analysis of the supply and demand for sex services and trafficking in Hungary, Poland, Slovakia and Slovenia*. International Organization for Migration.
4. Bianchi, G., Popper, M. in Lukšič, I. (2007b). *Med povpraševanjem in ponudbo: Regionalna analiza ponudbe in povpraševanja po spolnih uslugah in trgovini z ljudmi v Madžarski, Poljski, Slovaški in Sloveniji*. Mednarodna organizacija za migracije.
5. Bučar Ručman, A. (2013). Lahko v dehumanizaciji delavcev migrantov v Sloveniji in njihovi transformaciji v blago prepoznamo trgovino z ljudmi? V *Prezrto: Trgovanje z ljudmi in korupcija* (str. 7–33). Društvo Ključ - center za boj proti trgovini z ljudmi.
6. Bučar Ručman, A. (2014). *Migracije in kriminaliteta: Pogled čez meje stereotipov in predsodkov*. Založba ZRC SAZU.
7. Bučar Ručman, A. in Frangež, D. (2014). *Zaključno poročilo raziskave: Analiza trgovine z ljudmi z namenom izkoriščanja delovne sile, trgovine z otroki, prisilnega beračenja in izvrševanja kaznivih dejanj*. Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje.
8. Caplan, A., Domínguez-Gil, B., Matesanz, R. in Prior, C. (2009). *Trafficking in organs, tissues and cells and trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs: Joint Council of Europe/United Nations study*. Council of Europe.
9. Clawson, H. J., Dutch, N., Solomon, A. in Goldblatt Grace, L. (2009). *Human trafficking into and within the United States: A review of the literature*. U.S. Department of Health and Human Services, Office of the Assistant Secretary for Planning and Evaluation.
10. Defenders Protection Initiative. (n. d.). *What is labour exploitation?* <https://www.defendersprotection.org/2021/06/04/what-is-labour-exploitation/>
11. Delap, E. (2009). *Forced child begging: Toolkit for researchers*. Anti-Slavery International.
12. Direktiva 2011/36/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. aprila 2011 o preprečevanju trgovine z ljudmi in boju proti njej ter zaščiti njenih žrtev in o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2002/629/PNZ (Direktiva 2011/36/EU). (2011). *Uradni list Evropske unije*, (L 101/1).
13. Društvo Ključ - center za boj proti trgovanju z ljudmi. (n. d.). *O pojavi TzL*. <https://društvo-kljuc.si/o-pojavu-tzl/>
14. Dvoršek, A. (2008). *Kriminalistična strategija* (2. izd.). Fakulteta za varnostne vede.
15. End slavery now. (n. d.). *Domestic servitude*. <https://www.endslaverynow.org/learn/slavery-today/domestic-servitude>
16. Fabijan, E. (2017). Relationships with clients: Sex workers' negotiating strategies. V I. Radačić in M. Pajnik (ur.), *Prostitution in Croatia and Slovenia: Sex workers' experiences* (str. 141–153). Institute of Social Science Ivo Pilar, The Peace Institute.
17. Farrell, A. in Pfeffer, R. (2014). Policing human trafficking: Cultural blinders and organizational barriers. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 653(1), 46–64.
18. Farrell, A., Dank, M., de Vries, I., Kafafian, M., Hughes, A. in Lockwood, S. (2019). Failing victims? Challenges of the police response to human trafficking. *Criminology & Public Policy*, 18(3), 649–673.
19. Farrell, A., Owens, C. in McDevitt, J. (2014). New laws but few cases: Understanding the challenges to the investigation and prosecution of human trafficking cases. *Crime, Law and Social Change*, 61(2), 139–168.
20. Frangež, D. in Bučar Ručman, A. (2017). Specific forms of human trafficking in Slovenia: Overview and preventive measures. *Police Practice and Research*, 18(3), 230–244.
21. Frangež, D. in Lindav, B. (2019). Kriminalistika med teorijo in prakso v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(2), 141–161.
22. Frelih, M. (2017a). Relationships with intermediaries: Support or exploitation? V I. Radačić in M. Pajnik (ur.), *Prostitution in Croatia and Slovenia: Sex workers' experiences* (str. 155–163). Institute of Social Science Ivo Pilar, The Peace Institute.
23. Frelih, M. (2017b). Relationships with the police: Between protection and abuse. V I. Radačić in M. Pajnik (ur.), *Prostitution in Croatia and Slovenia: Sex workers' experiences* (str. 165–174). Institute of Social Science Ivo Pilar, The Peace Institute.
24. Gozdzia, E. M. in Bump, M. N. (2008). *Data and research on human trafficking: Bibliography of research-based literature*. Institute for the Study of International Migration.
25. Gozdzia, E. M. in Graveline, S. (2015). *In search of data and research on human trafficking: Analysis of research-based literature (2008–2014)*. Institute for the Study of International Migration.
26. International Organisation for Migration (IOM). (2001). *Victims of trafficking in the Balkans: A study of trafficking in women and children for sexual exploitation to, through and from the Balkan region*. International Organization for Migration.
27. International Organisation for Migration (IOM). (n. d.). *Criminal activity*. <https://www.anyonetrafficked.com/criminal-activity-forced-begging>
28. Kangaspunta, K. (2007). Collecting data on human trafficking: Availability, reliability and comparability of trafficking data. In E. U. Savona in S. Stefanizzi (ur.), *Measuring human trafficking: Complexities and pitfalls* (str. 27–36). Springer New York.

29. Kazenski zakonik (KZ-1). (2012, 2015, 2016, 2017, 2020, 2021, 2023). *Uradni list*, (50/12, 54/15, 6/16, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 16/23).
30. Kovač, P. (2013). Korupcija in trgovina z ljudmi: Vidik žrtev in trgovanja z ljudmi. V *Prezrto: Trgovanje z ljudmi in korupcija* (str. 53–69). Društvo Ključ - center za boj proti trgovini z ljudmi.
31. Kovač, P. in Kos, A. (2023). *Zaznavanje zlorabe otrok za prostitucijo med strokovnimi delavci in delavkami v Sloveniji, analiza stanja in rezultati raziskave, izvedene jeseni 2022*. Društvo Ključ - center za boj proti trgovanju z ljudmi.
32. Kukolj, A. (2008). Trgovina z ljudmi kot posledica nasilja v družini. V *Konferenca kazenskega prava in kriminologije: 19. in 20. november, Portorož: Zbornik 2008* (str. 157–164). GV Založba.
33. Legg, S. (2012). 'The life of individuals as well as of nations': International law and the league of nations' anti-trafficking governmentalities. *Leiden Journal of International Law*, 25(3), 647–664.
34. Letsie, N. C., Lul, B. in Roe-Sepowitz, D. (2021). An eight-year analysis of child labor trafficking cases in the United States: Exploring characteristics, and patterns of child labor trafficking. *Child Abuse & Neglect*, 121, 105265. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105265>
35. Likoti, P. M. in Sibanyoni, E. K. (2020). Children as victims of forced marriages in Lesotho: A question of cultural practice or approval of child exploitation. *International Journal of Criminology and Sociology*, 9, 723–734.
36. Markelj, L., Selan, A., Dolinar, T. in Sande, M. (2022). Sex work in Slovenia: Assessing the needs of sex workers. *Sociological Research Online*, 27(2), 434–451. <https://doi.org/10.1177/13607804211018480>
37. Maver, D., Rupnik, A., Selič, P., Golja, J., Trapečar, M., Vidic, G., Gerjevič, A., Udovič, B., Drobnič, K., Majdič, J., Sablič, F., Pezdir, G., Garbajs, A., Klemenc, S., Žener, N. in Keržan, D. (2004). *Kriminalistika: uvod, taktika, tehnika*. Uradni list Republike Slovenije.
38. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. (2012). *Poročilo o delu policije za 2011*. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. <https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2011.pdf>
39. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. (2014). *Poročilo o delu policije za 2013*. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. <https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2013.pdf>
40. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. (2019). *Letno poročilo o delu policije 2018*. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. <https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2018.pdf>
41. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. (2021). *Letno poročilo o delu policije 2020*. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. <https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2020.pdf>
42. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. (2023). *Letno poročilo o delu policije 2022*. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. <https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2022.pdf>
43. Ministrstvo za notranje zadeve. (31. 7. 2023a). *Pomoč in zaščita žrtev trgovine z ljudmi*. <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/boj-proti-trgovini-z-ljudmi/pomoc-in-zascita-zrtev/>
44. Ministrstvo za notranje zadeve. (19. 7. 2023b). *Trgovina z ljudmi*. <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/boj-proti-trgovini-z-ljudmi/trgovina-z-ljudmi/>
45. Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J. in Altman, D. G. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *PLOS Medicine*, 6(7), e1000097. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>
46. Narat, T., Lebar, L., Kovač, N. in Kobal Tomc, B. (2014). *Prisilne poroke romskih deklic: Končno poročilo*. Inštitut RS za socialno varstvo.
47. Okech, D., Choi, Y. J., Elkins, J. in Burns, A. C. (2018). Seventeen years of human trafficking research in social work: A review of the literature. *Journal of Evidence-Informed Social Work*, 15(2), 102–121.
48. Pajnik, M. (2003). "Natakar, Ukrajinko prosim!": Medijska reprezentacija prostitucije. *Poročilo Skupine za spremljanje nes-trpnosti*, 2, 144–159.
49. Pajnik, M. (2008). *Prostitucija in trgovanje z ljudmi: Perspektive spola, dela in migracij*. Mirovni inštitut.
50. Pajnik, M. (2009). Mnenja moških o prostituciji in trgovanju z ljudmi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 60(4), 309–319.
51. Pajnik, M. (2017). Prostitution policy and practice: Peculiarities of decriminalisation. V I. Radačić in M. Pajnik (ur.), *Prostitution in Croatia and Slovenia: Sex workers' experiences* (str. 111–124). Institute of Social Science Ivo Pilar, The Peace Institute.
52. Pajnik, M. in Fabijan, E. (2017a). Recommendations for improvements: Aiming for equality of sex workers. V I. Radačić in M. Pajnik (ur.), *Prostitution in Croatia and Slovenia: Sex workers' experiences* (str. 175–186). Institute of Social Science Ivo Pilar, The Peace Institute.
53. Pajnik, M. in Fabijan, E. (2017b). Sex workers and sex work: From organising work to coping with stigma. V I. Radačić in M. Pajnik (ur.), *Prostitution in Croatia and Slovenia: Sex workers' experiences* (str. 125–139). Institute of Social Science Ivo Pilar, The Peace Institute.
54. Pajnik, M. in Kavčič, U. (2006). *The demand side of sex: Perspectives on trafficking and prostitution (The case of Slovenia)*. Mirovni inštitut.
55. Pajnik, M. in Kavčič, U. (2007). *Vzpostavitev in spremljanje mednarodno primerljivih kazalcev o trgovini z ljudmi: Končno poročilo o raziskavi*. Mirovni inštitut.
56. Pajnik, M. in Kavčič, U. (2008). Sodne prakse, povezane s trgovanjem z ljudmi in prostitucijo v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(2), 141–154.
57. Pajnik, M. in Radačić, I. (2017). Concluding remarks: Reflecting on the differences and similarities of prostitution policies and practices in Croatia and Slovenia. V M. Pajnik in I. Radačić (ur.), *Prostitution in Croatia and Slovenia: Sex workers' experiences* (str. 187–191). Institute of Social Science Ivo Pilar, The Peace Institute.
58. Pajnik, M. in Renault, M. (2014). The (re)making of sexualities on the web. *Social Science Information*, 53(4), 462–482.
59. Pajón, L. in Walsh, D. (2018). Proposing a theoretical framework for the criminal investigation of human trafficking crimes. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 14(2), 493–511.
60. Peršak, N. (2005). Slovenia. V G. Vermeulen (ur.), *Missing and sexually exploited children in the enlarged EU: Epidemiological data in the new Member States* (str. 242–269). Maklu Publishers.
61. Puppis, J. in Sluga, D. (2016). Beračenje v Ljubljani. V G. Meško in R. Hacin (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih: Zbornik raziskovalnega dela študentov Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru* (str. 62–78). Fakulteta za varnostne vede.
62. Radačić, I. in Pajnik, M. (2017a). Introduction. V I. Radačić in M. Pajnik (ur.), *Prostitution in Croatia and Slovenia: Sex workers' experiences* (str. 11–24). Institute of Social Sciences Ivo Pilar, The Peace Institute.

63. Radačić, I. in Pajnik, M. (ur.). (2017b). *Prostitution in Croatia and Slovenia: Sex workers' experiences*. Institute of Social Science Ivo Pilar, The Peace Institute.
64. Rodríguez-López, S. (2020). Telling victims from criminals: Human trafficking for the purposes of criminal exploitation. V J. A. Winterdyk in J. Jones (ur.), *The Palgrave international handbook of human trafficking* (str. 303–318). Palgrave Macmillan.
65. Russell, A. (2018). Human trafficking: A research synthesis on human-trafficking literature in academic journals from 2000–2014. *Journal of Human Trafficking*, 4(2), 114–136.
66. Šalamon, S. (2006). Varstvo potencialnih žrtev trgovine z ljudmi. *Dignitas: revija za človekove pravice*, (29/30), 118–131.
67. Šori, I. (2005). Prostitucija v Sloveniji: Akterji, podoba, problemi in odnosi. *Etnolog: glasnik Slovenskega etnografskega muzeja*, 15(1), 61–80.
68. Šori, I. (2009). Mojca Pajnik: Prostitucija in trgovanje z ljudmi: perspektive spola, dela in migracij. *Teorija in praksa: revija za družbena vprašanja*, 46(3), 349–351.
69. The UN Refugee Agency. (n. d.). *Defining sexual exploitation and abuse and sexual harassment*. <https://www.unhcr.org/what-we-do/how-we-work/tackling-sexual-exploitation-abuse-and-harassment/what-sexual-exploitation>
70. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2022). *Global report on trafficking in persons 2022*. United Nations. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2022GLOTiP_2022_web.pdf
71. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (n. d.). *Human trafficking FAQs*. <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/faqs.html#h1>
72. United Nations. (n. d.). *Illegal adoptions: Special rapporteur on the sale and sexual exploitation of children*. <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-sale-of-children/illegal-adoptions>
73. Urad vlade RS za komuniciranje. (n. d.). *Trgovina z ljudmi v Sloveniji v preteklih letih (2010–2022)*. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNZ/SPBTL/INFOGRAFIKA/TZL2022_slo_v2.pdf
74. Vidra, Z., Baracsi, K., Katona, N. in Sebhelyi, V. (2015). *Child trafficking in Hungary: Sexual exploitation, forced begging and pick-pocketing*. Center for Policy Studies, Central European University.
75. Yousaf, F. N. in Purkayastha, B. (2015). 'I am only half alive': Organ trafficking in Pakistan amid interlocking oppressions. *International Sociology*, 30(6), 637–653.
76. Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi (MKUTL). (2009). *Uradni list RS - Mednarodne pogodbe*, (14/09).
77. Zakon o ratifikaciji Protokola za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu (MPTLMOK). (2004). *Uradni list RS - Mednarodne pogodbe*, (15/04).
78. Zavrtnik Zimic, S., Kavčič, U., Pajnik, M. in Lesjak-Tušek, P. (2003). *Where in the puzzle: Trafficking from, to and through Slovenia: Assesment study*. International Organisation for Migration, Peace Institut.

Criminal Investigation Aspects of Human Trafficking in Slovenia: A Systematic Review of Empirical Research

Monika Klun, Ph.D., Assistant in Criminology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia.
ORCID: 0009-0001-9437-9941. E-mail: monika.klun0@gmail.com

Danijela Frangež, Ph.D., Associate Professor in Criminology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. ORCID: 0000-0001-6330-566X. E-mail: danijela.frangez@um.si

Human trafficking includes recruiting, transporting, transferring, and harbouring or receiving persons for exploitation. In this article, the findings of a systematic review of empirical research on human trafficking in Slovenia are presented, and eighteen primarily qualitative studies with purposive sampling are analysed. Prostitution, where the perpetrators cover up their exploitation with legal activities, was the most frequently discussed in the research. Victims of forced labour and labour exploitation are primarily foreign workers who are recruited to Slovenia by fraud, deceit and false promises about working conditions and payment. Victims of forced begging are threatened by perpetrators who use physical force against them. Forced criminality was detected in labour exploitation and prostitution among adult victims and in property crimes and people smuggling among children. In cases of sexual exploitation, children are recruited online and with so-called "loverboys." Forced marriages of children are detected mainly in the Roma community. In illegal adoption of children, international adoptions are at high risk for child trafficking. Cases of trafficking in human organs, tissues, and blood have not yet been detected in Slovenia. Reporting in human trafficking is rare as victims do not recognize or do not want to recognize their victimization, due to fear of the perpetrators or deportation from the country, and because potential witnesses want to remain anonymous. Conventional and covert investigative measures are used during the investigation, and in the prevention of such crimes, it is essential to raise awareness among young people, professionals, and the public.

Keywords: human trafficking, forms, victims, perpetrators, criminal investigation

UDC: 343.43